

Waterpiepers op slaapplaatsen in Zuid-Kennemerland

Oproep voor tellers voor 2008-2009

Erik Wokke & Roy Slaterus

Landelijke situatie

De Waterpieper is in Nederland een echte wintergast; de meeste vogels arriveren rond half oktober en vertrekken weer in maart of april van het volgende jaar. Ze zijn waarschijnlijk afkomstig uit de broedgebieden in de Alpen (Witt 1982). Vooral Zwitserland, met naar schatting 50.000-100.000 broedpaar, wordt gezien als een belangrijk herkomstgebied in Europa (Snow & Perrins 1998). In het winterhalfjaar verblijven er in Nederland naar schatting enkele duizenden Waterpiepers, bij voorkeur op drassige weilanden zoals in de uiterwaarden van de grote rivieren (Bijlsma et al. 2001). Het aantal overwinteraars kan per seizoen echter sterk uiteenlopen. Duidelijk is dat het aantal vogels tijdens jaren met zachte winters veel hoger kan liggen (SOVON 1987). Daarnaast lijkt het erop dat het aantal Waterpiepers tijdens de laatste decennia van de 20^e eeuw enorm is toegenomen. Mogelijk kan dit beeld grotendeels worden toegeschreven aan een verbeterde determinatiekennis en een toenemend aantal vogelaars. Maar ook kan er sprake zijn van een verschuiving binnen het overwinteringsgebied, waardoor Waterpiepers in toenemende mate in West-Europa verblijven (Bijlsma et al. 2001).

Situatie in Zuid-Kennemerland

Kwantitatieve informatie over Waterpiepers in Zuid-Kennemerland is vooral afkomstig uit de midwinter- en slaapplaatstellingen, die in de loop der jaren zijn uitgevoerd. Vooral de uitkomsten van slaapplaatstellingen vormen een goede indicator voor het aantal pleisteraars in een bepaald gebied. Zo werd in 1984 een slaapplaats ontdekt in de Oeverlanden aan de Binnenliede. Het betrof een rietland aan de zuidzijde, grenzend aan het fietspad langs de spoorlijn. Op 3 maart 1990 werd hier een maximum van 68 vogels vastgesteld (Geelhoed et al. 1998). De laatste jaren worden ook in Zuid-Kennemerland in toenemende mate Waterpiepers waargenomen. Daarnaast bestaat de indruk dat er meerdere slaapplaatsen in gebruik zijn.

Zo worden er steevast Waterpiepers aangetroffen tijdens het onderzoek naar Bokjes, dat sinds 2003 wordt uitgevoerd in de Houtrakkerhoek (Wokke in prep.). Het betreft meestal enkele tientallen vogels. Ook tijdens een slaapplaatstelling van Grutto's op het Landje van Gruijters werden in 2006 rond zonsondergang Waterpiepers waargenomen. De indruk bestond dat het hier ging om een slaapplaats. Het lijkt er op dat Waterpiepers steeds vaker gebruik maken van plasdras-situaties op de ijsbaan Nova Zembla te Spaarndam en in de Hekslootpolder. Opvallend is verder het toenemende aantal meldingen van Waterpiepers uit de omgeving van de Inlaagpolder en de Vereenigde Binnenpolder, waar onder meer rond de Spaarnwouderplas regelmatig waarnemingen van deze soort worden gedaan. Het aantal overwinteraars zou momenteel dus wel eens fors hoger kunnen liggen dan de 68 vogels uit 1990 en de ruim 60, die hier tijdens proefinventarisatie in 2006 werden geteld. Om daarover meer duidelijkheid te verkrijgen is het zaak dat alle potentiële slaapplaatsen in kaart worden gebracht. Over andere gebieden dan de hierboven genoemde is weinig bekend. Zo zijn er bijvoorbeeld nauwelijks gegevens beschikbaar uit de Haarlemmermeer.

Tellingen 2008 / 2009

Gezien de recente ontwikkelingen en de alweer wat gedateerde gegevens uit de vorige eeuw lijkt het nuttig om opnieuw een slaapplaatstelling in Zuid-Kennemerland te organiseren. Gedacht wordt aan een tweewekelijkse telling in de periode oktober tot en met april. De precieze telfrequentie en -inspanning moet nog worden bepaald. Over de uitkomsten van het onderzoek zal in ieder geval worden gepubliceerd in de Fitis. Gezien het feit dat er enkele ervaren vogelkenners meedoen aan deze telling lijkt het ook zeer geschikt voor beginnende vogelaars of vogelaars die hun kennis op dit terrein willen bijspijkeren. Tot slot sluit deze telling ook mooi aan bij het door SOVON geïnitieerde slaapplaats onderzoek (zie kadertekst).

Kortom, bent u geïnteresseerd, neem dan contact op met ondergetekenden!

Slaapplaatsonderzoek

Veel vogelsoorten houden er buiten het broedseizoen gemeenschappelijke slaapplaatsen op na. Onder slaapplaats wordt verstaan een vaste locatie waar vogels uit de omgeving zich concentreren om gezamenlijk te slapen. Binnen de reguliere monitoringprojecten van SOVON is informatie over slaapplaatsen nooit verzameld. In sommige gevallen vormen ze evenwel een belangrijke bouwsteen voor het vaststellen van de omvang van de in Nederland verblijvende populatie of zijn ze van belang bij de monitoring van Natura 2000-gebieden. Kennis omtrent de ligging van slaapplaatsen en de aantallen vogels die er overnachten is ook vanuit andere gezichtspunten belangrijk, zowel vanuit beleid, wetgeving als bescherming.

Landelijk slaappleaatsproject

In 2007 is SOVON een landelijk project gestart voor slaappleaatsen. Op particulier initiatief is in de loop der jaren al een en ander verzameld, maar tot een actueel landelijk verspreidingsbeeld is het nooit gekomen.

Opzet tellingen

In Nederland zijn er zo'n 90 vogelsoorten die gebruik maken van gemeenschappelijke nachtelijke slaappleaatsen. In principe zijn gegevens gewenst van al deze soorten. Van een selectie van 33 soorten wordt een landsdekkend verspreidingsbeeld nagestreefd. Hiervoor zullen landelijke tellingen georganiseerd worden met voor elk jaar een andere groep soorten.

Hoe tellen?

De werkwijze in het veld staat beschreven in een speciale handleiding. Het veldwerk voor een slaappleaatsstelling valt in twee onderdelen uiteen: het lokaliseren van slaappleaatsen en het tellen van slaappleaatsen. De richtlijnen in de handleiding zijn van algemene aard. Soortspecifieke informatie over bijvoorbeeld habitat en gedrag zal op de website van SOVON (www.sovon.nl) verschijnen onder vogelsoorten.

Hoe meedoen?

Iedereen kan meedoen aan het slaappleaatsenproject. Alle informatie is welkom, van het vermoeden van de ligging van een slaappleaats tot deelname aan de structurele simultaantellingen. De organisatiestructuur van de telling is zo opgezet dat je via de online-invoer op de SOVON-website (www.sovon.nl) alle informatie kunt vinden. De invoer is zo ontworpen dat het ook mogelijk is om historische gegevens van slaappleaatsen in te voeren.

In maart verkrijgen Waterpiepers hun subtiel gekleurde zomerkleed; de borststreping wordt daarbij onder meer vervangen door een lichtroze kleur. Roy Slaterus

Literatuur

- Bijlsma, R.G., Hustings, F. & Camphuysen, C.J. 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland. (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij, Haarlem/ Utrecht.
- Geelhoed, S., Groot, H., Huijssteeden, E. van, Leeuwen, G van & Nobel, P. de (red), 1998. Vogels in het landschap van Zuid-Kennemerland en de Haarlemmermeer. Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland/KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- Snow, D.W. & Perrins, C.M., 1998. The Birds of the Western Palearctic, Concise edition. Oxford University press.
- SOVON. 1987. Atlas van de Nederlandse vogels. SOVON, Arnhem.
- Witt, K. 1982. Der Bergpieper (*Anthus sp. Spinoletta*) als gast im nordlichen Mitteleuropa. Vogelwelt 103: 90 - 111

Erik Wokke, Baron de Coubertinstraat 83, 2037 HB Haarlem, 023-5365572, erike.wokke@orange.nl; Roy Slaterus, Reitzstraat 99, 2021 TR Haarlem, roy.slaterus@gmail.com